

Protocol meer- en hoogbegaafdheid mei 2022

Inhoud

Voorblad	pag. 1
Inhoudsopgave	pag. 2
1 Doel van het protocol	pag. 3
2 Onderbouwing	pag. 3-8
2.1 Theoretische onderbouwing van hoogbegaafdheid	pag. 3
2.2 Kinderen van 4 tot 8 jaar – ontwikkelingsvoorsprong	pag. 3-5
2.3 Kinderen van 8 tot 13 jaar – meer- en hoogbegaafdheid	pag. 5-6
2.4 Onderpresteerders	pag. 7-8
3 Visie	pag. 8
4 Compacten/ Verrijken	pag. 8-9
5 Signaleren en Begeleiding in de groep	pag. 9-13
5.1 Signaleren en leerlijnen binnen de groep	pag. 9-11
5.2 Werkwijze groep 1 en 2	pag. 11-12
5.3 Werkwijze groep 3	pag. 12
5.4 Werkwijze groep 4 tot en met 8	pag. 12
5.5 Werkwijze voor alle groepen	pag. 12-13
5.6 Plusactiviteiten	pag. 13
6 Verantwoording en borging hoogbegaafdheidsprotocol	pag. 13
6.1 Verantwoordelijkheid binnen de school en taakverdeling	pag. 13
6.2 Borging van kwaliteit	pag. 13
7 Versnellen	pag. 14
8 Vaststellen en wijzigen	pag. 14
Bijlage I Theoretische Onderbouwing	pag. 15-20
Bijlage II Kenmerken van hoogbegaafdheid bij kinderen in de vroege kindertijd	pag. 21
Bijlage III Quickscan Hoogbegaafdheid	pag. 22-25
Bijlage IV Quickscan Onderpresteren	pag. 26-27
Bijlage V Taxonomie van Bloom	pag. 28
Bijlage VI Leren leren	pag. 29-30
Bijlage VII Versnellingswenselijkheidslijst	pag. 31-44

1 - Doel van het protocol

Met dit protocol wordt vastgesteld hoe De Evenaar omgaat met leerlingen die meer dan de reguliere basisstof aankunnen. Dit protocol beschrijft de signalering en de begeleiding van deze leerlingen. Ook het leerstofaanbod en de middelen en materialen die ingezet kunnen worden bij de begeleiding van meer- en hoogbegaafde leerlingen bij ons op school komen aan bod.

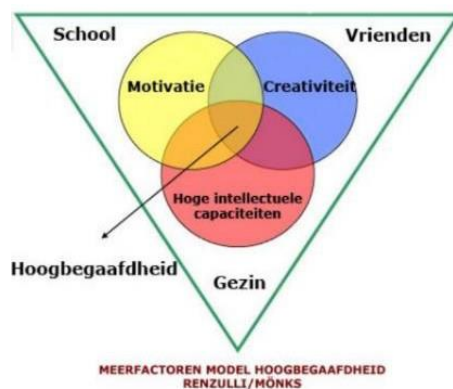
De criteria die wij daarbij hanteren en de gevolgde aanpak worden in dit beleidsplan nader omschreven.

2 - Onderbouwing

2.1 - Theoretische onderbouwing van hoogbegaafdheid

De theorievorming op het gebied van hoogbegaafdheid is zeer pluriform en in de loop van de jaren steeds verder uitgebreid. Een aanvullend theoretisch overzicht is te vinden in de bijlage I Theoretische onderbouwing.

Zeker is dat hoogbegaafdheid en een (aanzienlijk) hoger IQ met elkaar samenhangen. Zonder een verhoogd IQ zal er geen sprake kunnen zijn van hoogbegaafdheid. Een goed werkbare weergave van hoogbegaafdheid komt van Renzulli en Mönks.

Het model van Renzulli en Mönks (1995) gaat ervan uit dat bij hoogbegaafdheid drie persoonskenmerken een doorslaggevende rol spelen: intellectuele capaciteiten, creativiteit en taakgerichtheid (doorzettingsvermogen). Deze drie kenmerken beïnvloeden en versterken elkaar, ondersteund door omgevingsfactoren zoals gezin, school en leeftijdgenoten. Om op school succesvol met een hoogbegaafde leerling aan de gang te kunnen gaan zijn alle drie de kenmerken, IQ, motivatie en creativiteit onmisbaar.

2.2 - Kinderen van 4 tot 8 jaar – Ontwikkelingsvoorsprong

In dit protocol worden de kinderen ingedeeld in twee leeftijdsgroepen: de groep 4 tot 8 jaar en de groep 8 tot 13 jaar. De achterliggende reden hiervoor is dat, overeenkomstig de richtlijnen van het SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) IQ pas echt betrouwbaar vastgesteld kan worden rondom de leeftijd van 8 jaar. Daarom wordt bij de jongere

leerlingen gesproken over een ontwikkelingsvoorsprong en (nog) niet over meer- en hoogbegaafdheid. Een ontwikkelingsvoorsprong betekent dat een kind voorloopt op de ontwikkeling die de gemiddelde leerling doormaakt.

In de ontwikkeling van de leerling met een ontwikkelingsvoorsprong zijn al vroeg kenmerken te zien van leer- en persoonlijkheidseigenschappen die later in toenemende mate zullen worden herkend als eigen aan hoogbegaafde leerlingen. Door een goede intake bij de start op De Evenaar waarbij ook de ervaringen van ouders met hun kind worden meegenomen kan met een redelijke mate van betrouwbaarheid vastgesteld worden of er bij een leerling sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong. De overdracht van de voorschoolse opvang of vorige basisschool maken hier ook deel van uit.

Er zijn signalen in de ontwikkeling van het jonge kind die kunnen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong en een op latere leeftijd tot uiting komende hoogbegaafdheid (Zie Bijlage II Kenmerken van hoogbegaafdheid bij kinderen in de vroege kindertijd). Deze signalen kunnen in oudergesprekken aan de orde gesteld worden.

Kenmerken van leerlingen (SLO) met een ontwikkelingsvoorsprong zijn:

- Zij hebben (indien deze worden afgenomen) een hoge score op kleutertoetsen
- Zij hebben een taalgebruik boven leeftijdsniveau (woordenschat, complexiteit van zinnen)
- Zij hebben een sterk geheugen
- Zij hebben een specifieke interesse op een bepaald terrein gedurende langere tijd
- Zij bedenken creatieve oplossingen voor bepaalde problemen
- Zij leren zichzelf lezen / rekenen en /of tellen
- Zij zijn nieuwsgierig / stellen vragen / zijn opmerkzaam / observeren
- Zij zijn betrokken en nemen initiatieven
- Zij zijn onderzoekend / experimenteren / bouwen en ontwerpen
- Zij hebben een rijke fantasie en groot voorstellingsvermogen
- Zij hebben een sterke concentratie
- Zij hebben een oorspronkelijke humor en zijn hun kalenderleeftijd vooruit in begrip
- Zij zijn onafhankelijk en kunnen alleen spelen en werken
- Zij vinden wisselend aansluiting in de groep, soms meer aansluiting bij de oudere kinderen
- Zij kunnen logisch denken / zien relaties / verbanden en grotere patronen en denken na over niet-leeftijdseigen onderwerpen (leven en dood, onze plek in het heelal etc.)
- Zij zijn gevoelig / empathisch en zorgzaam
- Zij kunnen motorisch wat minder ver ontwikkeld zijn

In de groepen 1, 2 en 3 worden bovenstaande kenmerken gesignaleerd met behulp van:

- Leerkrachtobservaties
- Kleuterleerlingvolgsysteem BOSOS
- Quickscan hoogbegaafdheid (Bijlage III)
- Methodetoetsen

- Cito-toetsen

2.3 - Kinderen van 8 tot 13 jaar – Meer- en hoogbegaafdheid

Hier vindt het door een IQ test gemeten intelligentieniveau een plek.

Het gemiddelde IQ is 100. Leerlingen met een IQ tussen de 120 en 130 worden als meerbegaafd aangemerkt, en leerlingen met een IQ > 130 als hoogbegaafd. De geijkte testen kunnen niet verder meten dan een IQ tot 145, daarboven zijn er geen geijkte testen beschikbaar. Leerlingen met een IQ hoger dan 145 worden als uitzonderlijk hoogbegaafd aangemerkt (in de wandelgangen vaak aangeduid als UHB'ers – ultrahoogbegaafden).

Meer- en hoogbegaafde leerlingen (SLO) kunnen de volgende leereigenschappen laten zien:

- Zij kunnen in grote leerstappen naar het einddoel werken
- Zij hebben een hekel aan herhaling
- Zij hebben genoeg aan een beperkte hoeveelheid oefenstof
- Zij hebben ruimte nodig voor de presentatie van hun eigen mening/visie
- Zij kunnen goed werken met opdrachten waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn
- Het zijn divergente (uiteenlopende) denkers met een voorkeur voor onderdompelend (top-down) leren
- Zij kunnen goed met opdrachten en vragen werken
- Zij zijn in staat om grote verbanden te zien en kunnen derhalve goed vakoverstijgend werken
- Het zijn 'scheppende' denkers
- Zij zijn sterk analytisch ingesteld
- Zij zijn snel van begrip
- Zij kunnen nieuwe kennis integreren in oude kennis
- Zij hebben een goed geheugen
- Zij hebben een brede algemene interesse en brede algemene kennis
- Zij kunnen verworven kennis toepassen
- Zij hebben een groot probleemoplossend vermogen
- Zij hebben een analytisch vermogen
- Zij kunnen grote denkstappen maken

Ieder leerling brengt, naast zijn vermogen tot leren, ook eigen persoonlijke eigenschappen mee de school in. Meer- en hoogbegaafde leerlingen kunnen (zoals beschreven door de SLO) de volgende persoonlijkheidseigenschappen laten zien:

- Zij houden van spelen met taal en spelen met cijfers (taal- en rekenspellen en raadsels)
- Zij zijn geestelijk vroegrijp
- Zij bedenken creatieve en originele oplossingen
- Zij houden van uitdagingen
- Zij hebben een groot doorzettingsvermogen

- Zij zijn gezond perfectionistisch ingesteld
- Zij zijn veelal intuïtieve denkers
- Zij hebben behoefte aan mate van autonomie
- Zij hebben vermogen tot zelfreflectie
- Zij kunnen soms maar niet altijd handig manoeuvreren in sociale situaties en oplossingen bedenken

In de groepen 4 tot en met 8 worden bovenstaande kenmerken gesignaleerd met behulp van:

Leerkrachtobservaties

Quickscan hoogbegaafdheid (Bijlage III)

Methodetoetsen

Cito-toetsen

Verschil hoogbegaafd, meerbegaafd en hoogintelligent

Binnen de school zijn kenmerkend voor de hoogintelligente/ meerbegaafde en hoogbegaafde leerlingen:

De hoogintelligente en meerbegaafde leerling	De hoogbegaafde leerling
Kent het antwoord	Heeft altijd vragen
Houdt van woorden	Heeft complex vocabulaire
Begrijpt ideeën	Begrijpt ideeën, maar vertelt ook zijn eigen concepten
Conformeert zich	Kan eigengereid zijn
Houdt van school	Geniet van leren (maar niet altijd van school)
Luistert mee	Creëert nieuwe ideeën
Algemene interesse	Heeft diepgaande langer durende interesses
Kopieert nauwkeurig	Bedenkt zijn eigen oplossing

Een hoge intelligentie helpt bij het goed presteren op leergebied op school, dit geldt ook voor de meerbegaafde leerling die meer dan gemiddeld intelligent is. Deze leerlingen leren gemakkelijk, slaan feiten makkelijk op en kunnen deze op verzoek ook weer snel reproduceren. Veel hoogbegaafde leerlingen kunnen dit ook maar niet allemaal. Een aantal zullen, in combinatie met de hierboven beschreven leer- en persoonlijkheidseigenschappen, moeite hebben met het onderwijs- en leerproces zoals dat in de reguliere setting op school wordt aangeboden. Dit kan bijvoorbeeld veroorzaakt worden doordat zij afdwalen omdat zij meer geïnteresseerd zijn geraakt in bepaalde aspecten van de aangeboden stof en doordat zij allerlei informatie die zij al hadden en door hen nieuw ontdekte informatie gaan vermengen met de “verplichte stof”. Dit kan ertoe leiden dat de hoogbegaafde leerling lagere toetsresultaten laat zien dan verwacht, dit betekent echter niet dat deze leerling dan niet meer hoogbegaafd is.

2.4 - Onderpresteerders

Hoogbegaafde leerlingen zijn absoluut geen eenheidsworst. De typeringen zoals omschreven door Betts & Neihart, (Bijlage I Theoretische Onderbouwing) die ook als zodanig gehanteerd worden door ons samenwerkingsverband Passend Onderwijs Zuid-Kennemerland, laten zien dat hoogbegaafde leerlingen in mindere maar soms ook meerdere mate zullen afwijken van de gemiddelde leerling.

Doordat deze leerlingen anders zijn dan gemiddeld zal een aantal van hen problemen ondervinden op school. Dit komt onder andere doordat zij vaak niet op niveau worden aangesproken. Dit kan leiden tot onderpresteren, demotivatie en soms zelfs schooluitval. Het is van belang om dergelijke problemen zo snel mogelijk op het spoor te komen.

Mogelijke oorzaken van onderpresteren in zijn algemeenheid kunnen zijn:

- In de klas heerst een sfeer van 'doe maar normaal, dan doe je gek genoeg'
- Herhaling van de lesstof, te lange instructies, lesaanbod is niet op het juiste niveau
- Leerlingen hebben te weinig leerstrategieën ontwikkeld, dit leidt ertoe dat leerlingen onvoldoendes halen
- Niet gewend om tegen grenzen aan te lopen, dus wanneer dit gebeurt voelt deze leerling zich 'dom'. De leerling trekt zich dan terug van nieuwe en onbekende taken (de zogenaamde 'leerkuil').

Het Ministerie van OCW geeft aan dat een mogelijke oorzaak van onderpresteren zou kunnen zijn dat scholen pas maatregelen nemen vanaf groep 5. Bij jongere leerlingen wordt een ontwikkelingsvoorsprong en later (hoog)begaafdheid vaak niet gesignaleerd. Hierdoor lopen leerlingen het risico al in een vroeg stadium verveeld te raken en daardoor onder te presteren.

Nader onderzoek met behulp van de Quickscan Onderpresteren (Bijlage IV) is nodig indien bij een leerling de volgende, schijnbaar tegenstrijdige, kenmerken worden gezien.

Meer aan de positieve kant, kan het zijn dat deze leerling:

- Veel feitenkennis en een grote algemene ontwikkeling en brede belangstelling heeft
- moeilijke informatie begrijpt en onthoudt (mits geïnteresseerd)
- uitstekend presteert als hij/zij zich mondeling kan uiten
- creatief is met een levendige verbeelding
- thuis allerlei activiteiten op eigen initiatief ontwikkelt
- graag dingen onderzoekt
- gevoelig is

Meer aan de negatieve kant, kan het zijn dat deze leerling:

- op school redelijk tot slecht presteert
- huiswerk niet of slecht gemaakt heeft
- vaak ontevreden is over de eigen prestatie
- een hekel aan heeft herhaling en automatiseren

- nieuwe leeractiviteiten uit faalangst vermijdt
- minderwaardigheidsgevoelens heeft, wantrouwend/onverschillig is
- niet graag meedoet aan groepsactiviteiten
- minder populair is bij leeftijdsgenootjes
- snel afgeleid is en impulsief
- afwijzend/ onverschillig tegenover school staat
- niet geholpen wil worden, wil zelfstandig zijn
- geen verantwoordelijkheid staat voor eigen handelen
- zich verzet tegen autoriteit

3 - Visie

Binnen De Evenaar wordt er in de dagelijkse onderwijspraktijk onderscheid gemaakt tussen leerlingen die passen in de breedtegroep (de groep van 20% zwakst scorende leerlingen), de basisgroep (dit is de middengroep van 60%) en de plusgroep (de groep van 20% sterkst scorende leerlingen).¹

Er zijn leerlingen die op alle leergebieden in de plusgroep terecht komen, echter er zijn ook leerlingen die op een enkel leergebied bij de 20% sterkst scorende leerlingen behoren. Over het algemeen wordt aangenomen dat hoogbegaafde leerlingen uitblinken op alle leergebieden.

Ons uitgangspunt bij het lesgeven aan hoogbegaafde leerlingen is om leerlingen zowel pedagogisch (sociaal- emotioneel) als didactisch (cognitief) op een manier die bij hen past te benaderen.

Sociaal-emotioneel wordt gewerkt aan een positief zelfbeeld, goede sociale contacten binnen de groep en een goede verstandhouding met de leerkracht. Cognitief wordt gewerkt aan het sneller en uitdagender verwerken van de lesstof. Ook wordt aandacht besteed aan het oefenen van denkvaardigheden als creatief denken en analyseren, het Leren leren maakt hier onderdeel van uit.

Doel

Doel is om de doelgroep meer- en hoogbegaafde leerlingen met een passend onderwijsaanbod goed te bedienen. Om dit te kunnen signaleren we deze groep, zie 2.2 en 2.3.

4 - Compacten en verrijken

Bij *compacten* wordt de lesstof ingedikt voor de meer- of hoogbegaafde leerling. Bij het indikken van de lesstof wordt de oefenstof geminimaliseerd en de herhalingsstof geschrapt. Voor het compacten van de leerstof wordt gebruik gemaakt van hetgeen in de methodes wordt aangegeven. Meer- en hoogbegaafde leerlingen die meer werk aankunnen, werken met de methode maar verwerken hierbij minder stof en krijgen in plaats daarvan het door de methode aangeboden extra aanbod.

---

¹ Geraadpleegd van
<https://adoc.pub/onderwijsprofiel-in-passend-onderwijs.html>

Doordat de leerling minder tijd hoeft te besteden aan de basisstof wordt er meer tijd gecreëerd om te werken met dit extra aanbod.

Na het afronden van het (gecompacte) werk vanuit de methode is er ruimte voor extra aanbod en werken met verdiepende stof. Dit wordt *verrijken* genoemd. De leerkracht geeft een korte instructie over de te gebruiken materialen en de leerlingen houden zelf de vorderingen bij. De leerkracht kijkt mee en spreekt af wat de leerlingen denken af te kunnen rond, deze reflecteren ook op hun eigen vorderingen.

Er wordt (onder andere) gewerkt met het volgende verrijkingsmateriaal: Acadin, Plustaken van Delubas, Denkwerk en Kinheim. Verder wordt er gewerkt aan eigen projectwerk.

5 - Signaleren en begeleiding in de groep

5.1 - Signaleren en leerlijnen binnen de groep

Het signaleren van de (hoog)begaafde leerlingen verloopt op de volgende wijze.

1. Signaleren aan de hand van de Quicksan Hoogbegaafdheid (Bijlage III) die door de leerkrachten in februari (na de M-Cito) wordt ingevuld en besproken tijdens de groepsbespreking met de intern begeleider. Ook vanuit de intern begeleider kan er signalering plaatsvinden. Indien leerlingen gesignaleerd zijn worden zij als zodanig overgedragen aan de groepsleerkracht van de volgende groep.
2. Signaleren volgend op berichtgeving van ouders aan de leerkracht waarna de leerkracht handelend optreedt. Expertise van buitenaf kan in overleg ingeroepen worden met name als er een discrepantie is tussen de waarneming van ouders en school.

Bij instroom wordt om te beginnen gekeken naar externe informatiebronnen zoals het onderwijskundig rapport na overstap van een andere school, en overige externe gegevens zoals rapportages van de schoolarts of orthopedagoog. Verder wordt gekeken naar signalen vanuit ouders.

In zijn algemeenheid zijn er binnen de groepen de volgende vijf leerlijnen te onderscheiden:

Leerlijn 1

is het niveau voor die leerlingen die het reguliere programma voor een belangrijk deel wat betreft de vakinhoudelijke gebieden niet kunnen volgen. Zij zitten op een individuele leerlijn.

Leerlijn 2

is die groep leerlingen die met wat aanpassingen het reguliere traject kunnen blijven volgen. Op deze wijze kan de leerling 'met de klas meedoen'. Deze groep wordt de breedtegroep genoemd (20% zwakst scorende leerlingen)

Leerlijn 3

is de gemiddelde groep. Deze leerlingen volgen het onderwijstraject zoals het volgens de onderwijsmethode bedoeld is. Deze groep wordt de basisgroep genoemd (de middengroep van 60%).

Leerlijn 4

Is bedoeld voor intelligente leerlingen die de methode volgen maar daarnaast aanvullende stof kunnen maken. Dat kan betrekking hebben op een enkel vakgebied, maar ook op meerdere terreinen. Zij krijgen aanvullende stof ofwel uit de methodes zelf ofwel uit andere plus-methodes. Deze groep wordt de plusgroep genoemd (de groep van de 20% sterkst scorende leerlingen). Meer- en hoogbegaafde leerlingen vallen binnen deze groep. De beslissing dat een leerling in het vierde niveau gaat werken wordt door de groepsleerkracht genomen. Als hij/zij dat wenst kan hij/zij hierover advies inwinnen bij de HB specialist en IB'er.

Leerlijn 5

is bedoeld voor de UHB leerling. Als blijkt uit de verzamelde gegevens dat een leerling in het vijfde niveau moet werken, wordt een eigen leerlijn opgesteld. Dit gaat altijd in overleg met de IB'er/ HB specialist Ook kan een psychologisch didactisch onderzoek gewenst zijn als voorwaarde voor het opstellen van een eigen leerlijn.

Het gaat hier om ongeveer 2-5% van de leerlingen, de uitzonderlijk hoogbegaafde leerlingen. In een aantal groepen binnen de school kan dus een uitzonderlijk hoogbegaafde leerling voorkomen. Deze leerlingen moeten niet worden verward met de meer- en hoogbegaafde leerlingen uit leerlijn 4.

De uitzonderlijk hoogbegaafde leerling kan beduidend veel meer stof aan, en kan dit ook beduidend sneller, dan de 'gewone' meer- en hoogbegaafde leerling. Veelal zal de uitzonderlijk hoogbegaafde leerling al zonder instructie het werk kunnen uitvoeren. Deze leerlingen moeten bij bepaalde vakken een aangepast programma krijgen. Door middel van 'compacten' wordt tijd vrijgemaakt om verrijkingsstof aan te bieden toegespitst op de uitzonderlijke begaafdheid.

Leerlijn 1	Leerlijn 2 Breedtegroep	Leerlijn 3 Basisgroep	Leerlijn 4 Plusgroep	Leerlijn 5 (Uitzonderlijk hoogbegaafden)
2%-5%	Rondom de 20%	60%	Rondom de 20%	1-2%
Leerlingen met een eigen leerlijn	Leerlingen die met kleine aanpassingen binnen de methode kunnen blijven	Leerlingen met eenmin of meer gemiddeld niveau. Leerlingen werken werken uit de methode	Leerlingen die pluswerk maken Dit kan op 1 leergebied zijn (meerbegaafde leerlingen) of op alle leer- gebieden (hoogbegaafde leerlingen)	Leerlingen met een eigen leerlijn
Extern advies: Psychologisch Onderzoek door orthopedagoog/ kinderpsycholoog	Soms korte extra ondersteuning (RT)		Soms korte extra ondersteuning op de plusgebieden (HB specialist)	Extern advies: Indien gewenst onderzoek door orthopedagoog/ kinderpsycholoog met HB specialisatie, altijd ondersteuning op school door HB specialist
Cito V scores op meerdere gebieden	Cito IV/V scores	Cito II/ III/ IV scores	Cito I scores op 1 of meerdere gebieden	Cito I scores op alle gebieden
Leerlijn laag, OPP	Groepsplan breedtegroep	Groepsplan basisgroep	Groepsplan plusgroep	Leerlijn hoog, OPP

5.2 - Werkwijze groep 1 en 2

In de kleutergroepen wordt gewerkt in speelhoeken die volop gelegenheid bieden voor verrijking. Verrijkingsopdrachten op het gebied van ruimtelijke oriëntatie kunnen onder andere een plek vinden in de zand- en watertafel en de bouwhoek. Tellen en rekenen kunnen in bijvoorbeeld een winkelhoek uitgebreider worden aangeboden, en aanvankelijke geletterdheid in de leeshoek.

Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong werken op vaste momenten vastgelegd in het groepsplan met een meer uitdagende taak, dit voorkomt dat zij vastlopen in wat zij zouden kunnen/ moeten kiezen.

De leerkracht overlegt met het kind over de taken en evalueert hoe het is gegaan, wat er goed ging en wat er nog anders kan zodat de taak nog beter vorm kan krijgen. Dit komt tegemoet aan de behoefte van deze leerlingen om dingen te leren en nog beter te

kunnen.

De leerkracht bedenkt hoe het handelingsrepertoire bij de ontwikkelingsmaterialen uitgebreid kan worden, of er bijvoorbeeld aangevuld kan worden met ander materiaal, een andersoortige opdracht passend is, of dat er een complexere samenwerkopdracht gegeven kan worden.

5.3 - Werkwijze groep 3

Als uit de beschikbare gegevens blijkt dat een leerling groep 3 is binnengekomen met een ontwikkelingsvoorsprong, of als dit in groep 3 uit de signalering naar voren komt dan krijgt deze leerling een meer uitdagend aanbod in de vorm van Zonboekjes (Veilig Leren Lezen) en Sprinters (Pluspunt 4). Daarnaast kan gewerkt worden uit de Plustaakboeken.

De leerling werkt op vaste momenten aan het extra aanbod vastgelegd in het groepsplan, de leerkracht monitort het aanbod en de voortgang en evalueert met de leerling hoe het gaat en welke vooruitgang er verder nog geboekt kan worden.

Tijd voor extra aanbod komt beschikbaar omdat de leerling aan een kortere instructie en/of minder verwerkingsstof voldoende heeft.

5.4 - Werkwijze groep 4 tot en met 8

De meer- en hoogbegaafde leerlingen kunnen met Rekenen, Taal en Spelling compacten zoals aangegeven wordt in de methodes, (Pluspunt 4, Taal op Maat en Spelling op Maat). De methodes geven aan wat deze leerlingen minder kunnen doen, en vervolgens kan het extra aanbod uit de methode verwerkt worden.

Als er meer nodig is, en de leerkracht in overleg met de leerling (en ouders) heeft besloten dat de leerling meer aankan en het compacten volgens de methode niet voldoende uitdaging biedt komt verrijking aan de orde. De leerkracht kan hiervoor in overleg met de HB specialist putten uit de beschikbare Pluswerktaken zoals Plustaken van Delubas, Acadin, Denkwerk en Kinheim.

Bij verrijkingswerk worden andere eisen gesteld aan de denkvaardigheden volgens de taxonomie van Bloom (zie de Bijlage V Taxonomie van Bloom) zoals bijvoorbeeld analyseren, evalueren en creëren.

5.5 - Werkwijze voor alle groepen

Voor het extra leeraanbod geldt dat alle verwerkte stof wordt beoordeeld aan de hand van realistische verwachtingen passend bij het niveau van de leerling. Leerkracht en leerling evalueren samen het gemaakte werk, de leerling ontvangt 'tips en tops' van de leerkracht. De doelen van Leren leren (zie de Bijlage VI Leren leren) worden hierbij betrokken en resulteren in product- en proces feedback.

Indien de leerling extra aanbod heeft gekregen begeleid door de hb specialist wordt er een extra blad toegevoegd met daarop een beschrijving van de extra aangeboden verdiepende stof en de opgedane ervaringen.

De specialist hoogbegaafdheid informeert in samenwerking met de groepsleerkracht de

ouders over het extra aanbod.

5.6 - Plusactiviteiten

Leerlingen die op basis van de Quicksan binnen onze doelgroep van hoogbegaafde leerlingen vallen zullen, in wisselende samenstellingen uit de groepen 3 tot en met 8, uitgenodigd worden om deel te nemen aan Plusactiviteiten onder begeleiding van de HB specialist.

Deze plusactiviteiten zijn gericht op verdieping en verrijking en bestrijken vakgebieden die aansluiten bij de interesses van de leerlingen. Ook kunnen nieuwe vakgebieden aan bod komen.

Naast het aanbieden van verdiepende en verrijkende stof, mede van belang voor het behouden van interesse in school en leeractiviteiten, zijn de plusactiviteiten tevens gericht op het versterken van de executieve vaardigheden, aangeduid als 'Leren leren', zie de Bijlage VI Leren leren.

6 - Verantwoording en borging hoogbegaafdheidsprotocol

6.1 - Verantwoordelijkheid binnen de school en taakverdeling

De leerkracht is de eerst verantwoordelijke binnen de school wat betreft de meer- en hoogbegaafde leerlingen binnen de eigen groep, hierin bijgestaan door de specialist hoogbegaafdheid en de Intern Begeleider. De leerkracht, HB specialist en de intern begeleider hebben de volgende taken

- Het afnemen van de jaarlijkse Quicksan
- Het alert zijn op en tussentijds signaleren van kenmerken van hoogbegaafdheid, indien nodig tussentijds de Quicksan afnemen
- De voortgang en bewaking van het proces van signalering en (externe) diagnostiek
- Het komen tot een goede analyse van de afgenomen Quicksans
- Zorgdragen voor een goede communicatie met ouders

De directeur draagt zorg voor het uitvoeren en borgen van het hoogbegaafdheidsbeleid op De Evenaar.

6.2 - Borging van kwaliteit

Het bewaken van kwaliteit is van belang binnen de gehele school, waar de zorg voor de hoogbegaafde leerlingen een vast onderdeel van uitmaakt. De zorg voor deze leerlingengroep staat vast geagendeerd bij alle zorgvergaderingen en wordt, indien nodig voor het bewaken van een goede voortgang voor dit onderdeel van onze leerlingenzorg, tevens geagendeerd op de reguliere teamvergaderingen.

Er is binnen het team altijd een HB specialist beschikbaar met ervaring en kennis op het gebied van hoogbegaafdheid ter ondersteuning van de leerkracht en de plusactiviteiten.

7 - Versnellen

Onderwijsaanpassingen, zoals compacten, verrijken, plusactiviteiten en eventueel een eigen leerlijn, zijn voor veel (ultra)hoogbegaafde leerlingen goede oplossingen. Er zullen echter altijd een (zeer gering) aantal leerlingen zijn voor wie bovengenoemde maatregelen niet voldoende zijn voor een optimale ontwikkeling. Deze leerlingen zijn er het meest bij gebaat om, naast de hierboven genoemde aanpassingen, óók te versnellen naar een volgende groep.

Verrijking mag daarbij niet uit het oog verloren worden omdat de ervaring leert dat deze leerlingen ook de stof van de daaropvolgende groep weer snel zullen beheersen.

Bij het overwegen van versnelling wordt altijd gekeken naar de totale ontwikkeling van de leerling, niet alleen de cognitieve ontwikkeling (mede vastgesteld aan de hand van het doortoetsen op Cito) en werkhouding zijn van belang, maar ook de ontwikkeling op fysiek, motorisch en sociaal-emotioneel gebied.

School en ouders (in samenspraak met de leerling zelf) nemen gezamenlijk de beslissing voor het mogelijk versnellen van de desbetreffende leerling.

Ter ondersteuning van het beslissingsproces wordt de zogenaamde Versnellingswenselijkheidlijst (VWL) ingevuld, zie hiervoor de Bijlage VII Versnellingswenselijkheidlijst.

Deze lijst is in samenwerking met de Katholieke Universiteit Nijmegen door de SLO beschikbaar gesteld als ondersteunend instrument voor scholen.

8 - Vaststellen en wijzigen

Dit protocol is samengesteld in overleg met team en directie en is ter advisering voorgelegd aan de MR.

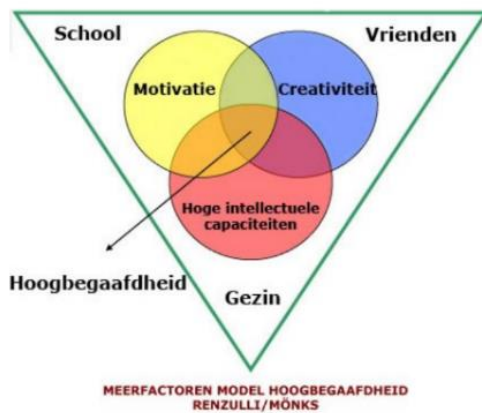
Daarna is het in werking getreden.

Jaarlijks wordt door de directie en de Interne Begeleiding bezien of en waar het protocol aanpassingen en wijzigingen behoeft.

Ook deze worden uiteindelijk in overleg met het team vastgesteld waarna het aangepaste protocol ter advisering wordt voorgelegd aan de MR.

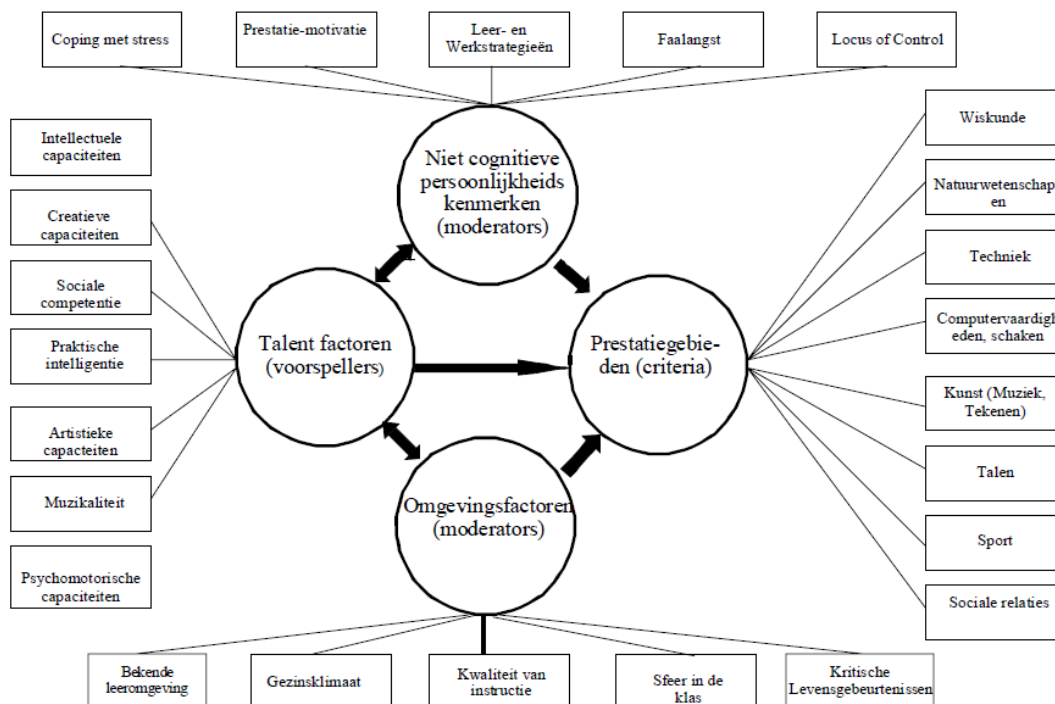
Bijlage I Theoretische onderbouwing

In het beleidsplan is als uitgangspunt het veel gehanteerde model van Renzulli en Mönks¹ opgenomen.

Het Meerfactorenmodel van Renzulli/Mönks (2009)

Kinderen die de kenmerken van Renzulli en Mönks laten zien zijn snelle en slimme denkers die complexe zaken kunnen hanteren. Ze zijn autonoom, nieuwsgierig en gedreven en beleven plezier aan creëren. Een aanvullend model om hoogbegaafdheid te omschrijven is het Multifactorenmodel van Heller.²

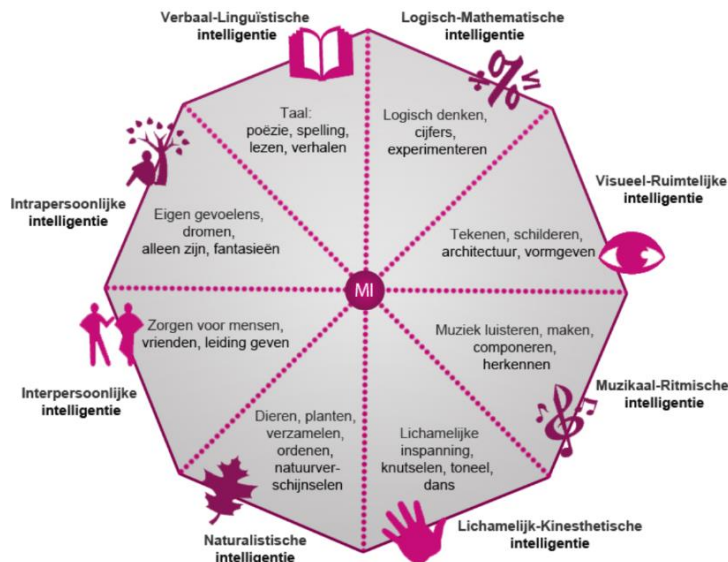
Multifactorenmodel van Heller

¹ Mönks, F.J., Bergh, B. van den. (2009) Ontwikkelingspsychologie. Inleiding tot de verschillende leergebieden, Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

² Geraadpleegd van:

<https://talentstimuleren.nl/thema/begaafdheid/theorie-modellen/heller>

Voor school is het interessant om te kijken naar de rechterzijde van dit model, daar staan verschillende prestatiegebieden opgesomd die aansluiten bij de verschillende talentgebieden die kinderen kunnen hebben. Het idee van deze verschillende talentgebieden is afkomstig van Howard Gardner.³

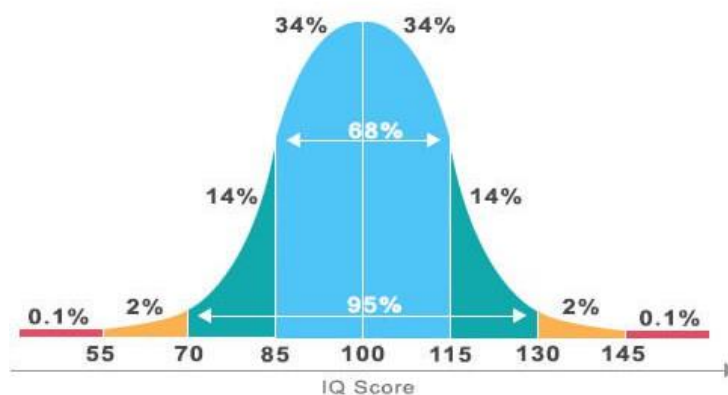

Meervoudige intelligentiemodel van Gardner (1983).

Gardner onderscheidde acht vormen van intelligentie die zich uiten in acht prestatiegebieden en stelde daarbij dat ieder mens in principe over al deze intelligenties beschikt, maar dat een mens echter niet al deze terreinen even sterk ontwikkelt.

Wat al deze modellen in ieder geval overtuigend aangeven is dat het samenspel tussen de kenmerken van Renzulli en Mönks van doorslaggevend belang zijn en dat positieve ondersteuning vanuit de omgeving van het kind niet mag ontbreken. Zonder ondersteuning zal hoogbegaafdheid niet goed tot uiting kunnen komen.

Het door ons gehanteerde model van Renzulli en Mönks spreekt van hoge intellectuele capaciteiten. Als gemiddeld IQ wordt 100 gehanteerd.

³ Geraadpleegd van: <https://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/inspelen-op-behoefte/voorkeur-voor-talentgebied>

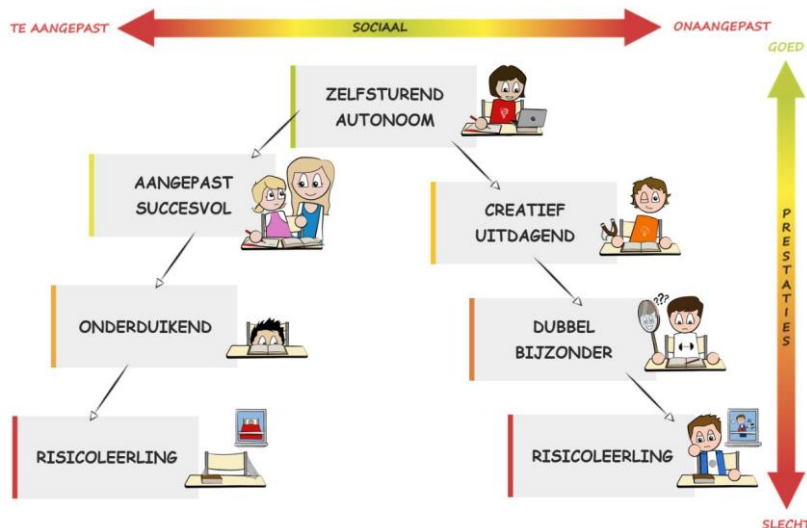
Zoals duidelijk wordt uit de bovenstaande grafiek komt het erop neer dat 68 % van de mensen een IQ tussen de 85-115 heeft. Daarbij kan opgemerkt worden dat een leerling met een IQ van 115 een vlotte leerling zal zijn en een leerling met een IQ van 85 goed zijn of haar best moet doen om zich de leerstof eigen te maken. Leerlingen met een IQ van 70-85 zullen heel veel moeite hebben met de leerstof en kinderen met een nog lager IQ zullen vaak aangewezen zijn op speciaal (basis)onderwijs of sterk aangepaste lesprogramma's binnen het regulier onderwijs.

Mensen met een IQ tussen de 110 en 120 worden doorgaans aangemerkt als boven gemiddeld intelligent. Mensen met een IQ tussen de 120 en 130 als meerbegaafd en mensen met een IQ > 130 als hoogbegaafd. De geijkte testen kunnen niet verder meten dan een IQ tot 145, daarboven zijn er geen geijkte testen meer. Mensen met een IQ hoger dan 145 worden als uitzonderlijk hoogbegaafd aangemerkt (in de wandelgangen vaak aangeduid als UHB'ers – ultrahoogbegaafden).

Het OQ is vanaf rond het achtste levensjaar betrouwbaar te meten. Vanaf die leeftijd kan de cognitieve aanleg wel met voldoende betrouwbaarheid vastgesteld worden

Alle theoretisch modellen ten spijt, naast de conclusie dat een bepaalde groep leerlingen binnen de schoolpopulatie hoogbegaafd is dient tevens in aanmerking te worden genomen dat de verschillen tussen deze leerlingen heel groot kunnen zijn.

Over het algemeen wordt om deze verschillen te kunnen duiden binnen Nederland, evenals binnen ons Samenwerkingsverband Zuid-Kennemerland, de indeling van Betts & Neihart⁴ gehanteerd

⁴ George T. Betts and Maureen Neihart (1988). Profiles of the gifted and talented. Gifted Child Quarterly, 32(2), 248-253.

George T. Betts and Maureen Neihart, The Revised Profiles of the Gifted and Talented: A Research-Based Approach (NAGC Convention Paper, November 6, 2009).

1.

Zelfsturend autonoom

Deze leerling weet wat hij/ zij wil en kan doen en weet dat ook goed te uiten.

De leerling is sociaal ingesteld en handig in sociale situaties, daarbij zijn de executieve functies goed ontwikkeld. De leerling is goed herkenbaar want hij/zij durft gewoon te vragen en zichzelf te laten zien.

De meerderheid van deze leerlingen die als hoogbegaafd zijn aangemerkt doen het goed in het onderwijs, ze vragen om meer uitdaging en krijgen die ook. Ze genieten van uitdagend klaarwerk en de Plusklas. Sommigen gaan naar de door Passend Onderwijs georganiseerde Day a Week School. Waakzaamheid is wel geboden: *in de reguliere setting liggen verveling en onderpresteren op de loer.*

Onderpresteren is een serieuze aangelegenheid: uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat ongeveer 30% van de hoogbegaafde leerlingen, tijdens de overgang van primair- naar voortgezet onderwijs, een advies krijgt dat lager ligt dan de HAVO.⁵ Amper 16% van de hoogbegaafde leerlingen behaalt een universitair diploma (Brandenburg, 2008).

2.

Aangepast succesvol

Deze leerling valt wellicht in eerste instantie niet op, er worden goede prestaties geleverd, de leerling werkt nauwkeurig en wil graag precies weten wat er wordt verwacht om daar dan vervolgens netjes aan te voldoen. "Van die wil ik er wel een klas vol", zegt de leerkracht dan, echter het kind ontwikkelt zich niet naar het aanwezige potentieel en *als uitdaging uitblijft dan kan deze leerling onderduikend gedrag gaan vertonen en zelfs faalangst ontwikkelen.*

Deze leerling moet gestimuleerd worden om uit de comfortzone te komen.

3.

Onderduikend

De onderduikende leerling wil niet opvallen en lijdt onder de angst dat als hij laat zien wat hij kan dit vervolgens zijn sociale acceptatie in gevaar brengt. Dit maakt de leerling onzeker over hoe hij/zij zelf in elkaar steekt, het wordt dan lastig om je nog jezelf te voelen en te weten wat je wilt. Dit zich steeds maar aanpassen kan leiden tot psychosomatische klachten zoals hoofdpijn en buikpijn. *Uiteindelijk bestaat dan de kans dat deze onderduikende leerling zich steeds verder terugtrekt en depressief wordt.*

Deze leerling moet gestimuleerd worden om zichzelf te durven zijn en zijn eigen ontwikkelingslijn te volgen.

---

⁵ (Mooij, 1980, 1982, 1987; Butler-Por, 1987; Feldhousen & Kroll 1985 & 1991; Hulsbeek & De Boer, 2001; Driessen, Mooij & Doesborgh, 2007).

4.

Creatief uitdagend.

Deze leerling is creatief en kiest vaak een bijzondere invalshoek en laat een creatieve oplossing zien. Als scherp waarnemer zal hij/ zij een inconsistentie in wat de leerkracht vertelt direct opmerken. De leerling zal alles wat in hem/haar opkomt waarschijnlijk luid en duidelijk laten horen wat maakt dat de leerkracht dit kind als uitdagend en misschien zelfs sarcastisch ervaart.

De leerling zelf, 'geplaagd' door allerlei invallen, laat dikwijls zowel inconsistent gedrag als wisselende prestaties zien. Dit bevestigt dan weer de zienswijze van de leerkracht dat het hier *een uitdagende en opstandige leerling* betreft, en dat 'wel meevalt met dat zo slim zijn'.

Dan zal eerder gestuurd worden op gedrag en minder op uitdaging in het werk waardoor de leerling nog 'lastiger' wordt en de clown gaat uithangen.

Deze leerling moet gewaardeerd worden om de creatieve denkkraft die hij/zij laat zien en moet geholpen worden om zijn/ haar talenten op productieve wijze in te zetten.

5.

Dubbel bijzonder

Bij deze leerlingen is er sprake van een bijzondere combinatie: aan de ene kant is het kind duidelijk hoogbegaafd maar aan de andere kant zijn er leer- en/of gedragsproblemen.

Het komt voor dat bijvoorbeeld een gedragsprobleem zoals ADHD het meest opvalt, dat het kind ook hoogbegaafd is wordt dan over het hoofd gezien.

Omgekeerd kan het ook zijn dat een leerprobleem, bijvoorbeeld dyslexie, niet wordt opgemerkt (of pas heel laat) omdat het kind door de hoge intelligentie kan compenseren.

Deze leerlingen zullen daarbij ook nog eens inconsistente resultaten laten zien.

In alle gevallen is het nodig om de begaafdheid van de leerling en de belemmeringen die er zijn vanwege een leer- en/ of gedragsprobleem helder voor het voetlicht te krijgen.

Als dat niet gebeurt bestaat het risico dat deze leerling niet het juiste label krijgt en dus ook niet de juiste ondersteuning, zijn/haar talent blijft dan braak liggen.

De leerling zelf ervaart ook disharmonie, het talent dat er is kan niet volop gerealiseerd worden en dat werkt gevoelens van frustratie in de hand.

Deze leerling zal extra hard moeten werken en het is belangrijk dat hij/zij de juiste ondersteuning krijgt om dit ook vol te houden.

Als er niet adequaat wordt omgegaan met de hierboven beschreven leerlingen dan lopen zij het risico om tot de volgende groep te gaan behoren:

6.

Risico-leerling

Hier gaat het om meestal de al wat oudere leerlingen⁶ in het basisonderwijs en tevens leerlingen in het voortgezet onderwijs, vaak betreft het de creatief-uitdagenden die geen erkenning en ondersteuning hebben gekregen eerder in hun schoolloopbaan. Maar ook de onderduikers (of de leerlingen die zich van succesvol aangepast tot onderduiker hebben ontwikkeld) die depressief zijn geworden en 'niet meer aan staan' lopen het risico op uitval.

Uitvallers laten de prestaties die nou eenmaal nodig zijn om een middelbare school diploma te behalen niet zien.

Zij gaan dan 'afstromen', een in potentie gymnasium leerling eindigt dan op het VMBO.⁷

Het kan zelfs zo zijn dat de leerling geen startkwalificatie behaalt (drop-out).

Uit deze bovenstaande zes profielen blijkt duidelijk dat de daar omschreven leerlingen afwijken van de gemiddelde leerling. Ze steken als het ware anders in elkaar.

---

⁶ In de onderwijspraktijk zijn er aanwijzingen dat het aantal thuiszittende hoogbegaafde basisonderwijsleerlingen toeneemt, het gaat dan dikwijls om de creatief uitdagende leerlingen die in de reguliere setting niet meer te behappen zijn. Geraadpleegd van

<https://www.kinderrechten.nl/passend-onderwijs-voor-makkelijk-lerenden/>

⁷ Geraadpleegd van

<https://www.youtube.com/watch?v=oFCLdJVoHVg>

Bijlage II Kenmerken van hoogbegaafdheid bij kinderen in de vroege kindertijd

Ouders kunnen onder andere de volgende zaken opmerken bij hun kind:

- Zij slapen weinig
- Zij willen als baby al vroeg niet meer liggen (3 maanden)
- Zij slaan vaak de kruipfase over
- Zij praten vroeg in correcte zinnen of ze praten laat maar grammaticaal direct goed
- Zij hebben een opvallend taalgebruik, bv intelligente uitspraken
- Zij kunnen al vroeg verbanden leggen; oorzaak en gevolg
- Zij hebben een grote leergierigheid en nieuwsgierigheid
- Zij vragen eindeloos waarom
- Zij zijn perfectionistisch
- Zij hebben een uitgesproken rechtvaardigheidsgevoel en verantwoordelijkheidsgevoel
- Zij hebben originele ideeën en oplossingen
- Zij hebben een apart gevoel voor humor, veel taalgrapjes
- Zij hebben vaak hoofdpijn of buikpijn
- Zij spelen vaak alleen
- Zij dragen andere onderwerpen aan in de kring
- Zij leren zichzelf rekenen / lezen / schrijven.
- Zij zijn gevoelig
- Zij hebben vaak moeite met leren zwemmen / fietsen
- Zij kunnen verschillende dingen tegelijk doen in een hoog tempo

Toelichting bij het invullen van de Quickscan (hoog)begaafdheid

Deze Quickscan wordt ingevuld door de groepsleerkracht na de M-Cito's, daarna worden de resultaten meegenomen bij de groepsbespreking. Indien gewenst kan de Quickscan ook extra eerder of later in het schooljaar worden afgenomen en besproken worden met de intern begeleider.

1. Vul bij alle kinderen aspect 1 in: de persoonlijkheidskenmerken van (hoog)begaafdheid.

Bij kinderen die daar een score van 17 of hoger hebben, vul je ook de andere aspecten in.

2. Vul in op de volgende manier:

0 punten: Is (bijna) niet herkenbaar voor deze leerling

1 punt: Is soms herkenbaar voor deze leerling

2 punten: Is regelmatig herkenbaar voor deze leerling

3 punten: Is (zeer) vaak herkenbaar voor deze leerling

3. Score voor meer-/hoogbegaafdheid:

Persoonlijkheidskenmerken van begaafdheid: minimaal 8 punten

Leerkenmerken van begaafdheid: minimaal 8 punten

Didactische ontwikkeling: A en B elk 3 punten (C telt niet mee voor beoordeling, kan een signaal zijn voor onderpresteren).

Pedagogische voorwaarden voor verrijkingstof: minimaal 4 punten

* Vul bij score 1 of 2 ook de Quickscan onderpresteren in als het kind op het aspect Leerkenmerken van begaafdheid minimaal 8 punten scoort

** Een enkele lagere score is bespreekbaar

*** Vul bij score 1 of 2 ook de quickscan onderpresteren in als het kind bij A en B allebei minimaal 3 punten scoort.

Quickscan (hoog)begaafdheid		naam:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2		2	2	2	2	2	2	2	3
			0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
1. Persoonlijk -heids- kenmerken van begaafd- heid		Omschrijving																															
	A	beschikt over een creatief denkvermogen, ook voor het oplossen van problemen																															
	B	is geestelijk vroegrijp																															
	C	beschikt over een groot doorzettingsvermogen *																															
	D	is perfectionistisch ingesteld																															
	E	wil autonoom handelen																															
	F	Stelt regels en tradities ter discussie																															
	G	Informatie van ouders: vertoont in bepaalde situaties opvallend 'voorlijk' gedrag t.o.v. leeftijdsgenoten																															
	H	Zoekt voornamelijk contact met oudere																															

Bijlage IV Quicksan Onderpresteren

Toelichting bij het invullen van de Quicksan onderpresteren

Onderpresteren leidt tot gevoelens van negativiteit bij de leerling, Het kind ervaart dat het niet aan de verwachtingen voldoet en krijgt de indruk dat het leerkracht en ouders teleurstelt. Alle betrokkenen kunnen en moeten samenwerken om deze negatieve gevoelens te ondervangen. Onderpresteerders kunnen depressief, perfectionistisch of faalangstig worden. Sommigen ontwikkelen angsten en krijgen buikklachten. Ze kunnen in een sociaal isolement terechtkomen.

Quicksan onderpresteren		naam:	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Positieve eigenschappen van onderpresteren	Omschrijving									
	A	beschikt over een creatief denkvermogen, ook voor het oplossen van problemen								
	B	is geestelijk vroegrijp								
	C	beschikt over een groot doorzettingsvermogen *								
	D	is perfectionistisch ingesteld								
	E	wil autonoom handelen								
	F	Stelt regels en tradities ter discussie								
	G	Informatie van ouders: vertoont in bepaalde situaties opvallend 'voorlijk' gedrag t.o.v. leeftijdsgenoten								

De boom van Bloom

Evaluëren

Wat vind ik hiervan?
Ben ik het hiermee eens?
Is dit een goed idee?

Analyseren

Hoe komt dit?
Wat is het probleem?
Wat zijn de oorzaken?

Toepassen

Hoe valt dit op te lossen?
Wat zou ik doen?
Hoe is dit bruikbaar?

Begrijpen

Wat betekent dit?
Hoe zit dit?
Wat bedoelen ze hiermee?

Herinneren

Waar was...?
Wanneer was...?
Wie was...?

Creëren

Wat kan ik maken?
Wat zou er kunnen gebeuren?
Wat kan ik verzinnen?

Tekst Willem Rosier
Beeldidee May MacMeekin

Denkniveaus

Begrijpend leesonderwijs is niets anders dan leerlingen leren denken. En dat kan op verschillende niveaus: van herinneren en begrijpen tot toepassen, analyseren, evalueren en creëren. De Amerikaanse onderwijspsycholoog Benjamin Bloom bracht deze opbouw ('taxonomie') van lagere en hogere denkvaardigheden in kaart.

Het aanleren van denkvaardigheden is misschien wel de belangrijkste verantwoordelijkheid van leraren. Als leraar moet je niet alleen zorgen dat leerlingen kennis kunnen reproduceren. Ook is het belangrijk dat leerlingen kennis kunnen vertalen naar een andere situatie of kunnen zeggen waarom ze sommige informatie belangrijker vinden dan andere. Door bijvoorbeeld te *modelen*, het hardop denkend voordoen, kun je als leraar je leerlingen op de verschillende niveaus leren denken. Of je nu op een basisschool werkt of in het voortgezet onderwijs. Ook als je leerlingen nog niet kunnen lezen, kun je al wel *modelen*, zodat de leerlingen begrijpend leren luisteren. Vervolgens leren ze makkelijker begrijpend lezen, zodra ze technisch kunnen lezen en beschikken over voldoende woordenschat. Er is geen normatief onderscheid tussen de denkniveaus: het hogere niveau is niet beter dan het lagere niveau. Wel is het belangrijk om leerlingen zo veel mogelijk op alle niveaus aan te spreken, van groep 1 van de basisschool tot en met het eindexamenjaar van het voortgezet onderwijs. Met 'de boom van Bloom' kun je nagaan of alle denkniveaus in je lessen aan bod komen. Hoe hoger in de boom des te moeilijker de denkvaardigheid.

Bijlage VI Leren leren

Bij het Leren leren gaat het om het ontwikkelen van inzichten en vaardigheden die wezenlijk zijn voor het verwerven en toepassen van kennis.

In dat proces zijn taakgerichtheid, doorzettingsvermogen en motivatie (kortom een goede **werkhouding**) van groot belang.

In feite draait het hier om een drang tot permanent verder willen leren en ook plezier beleven aan het leren van nieuwe dingen.

Dit zijn overigens ook eigenschappen die bij leerlingen aanwezig dienen te zijn voor een VWO-advies.

Daarbij is het uiteraard belangrijk dat leerlingen in staat zijn om eigen leerdoelen te formuleren en daarbij een goede werkverdeling te maken in de tijd, dus kunnen **werken volgens plan**.

Verder gaan leerlingen zich richten op het aanleren van leerstrategieën (**manieren van leren**) om zo informatie te verwerven en op te slaan, zodat later (in de setting van een toets die afgenomen gaat worden) getoond kan worden wat geleerd is.

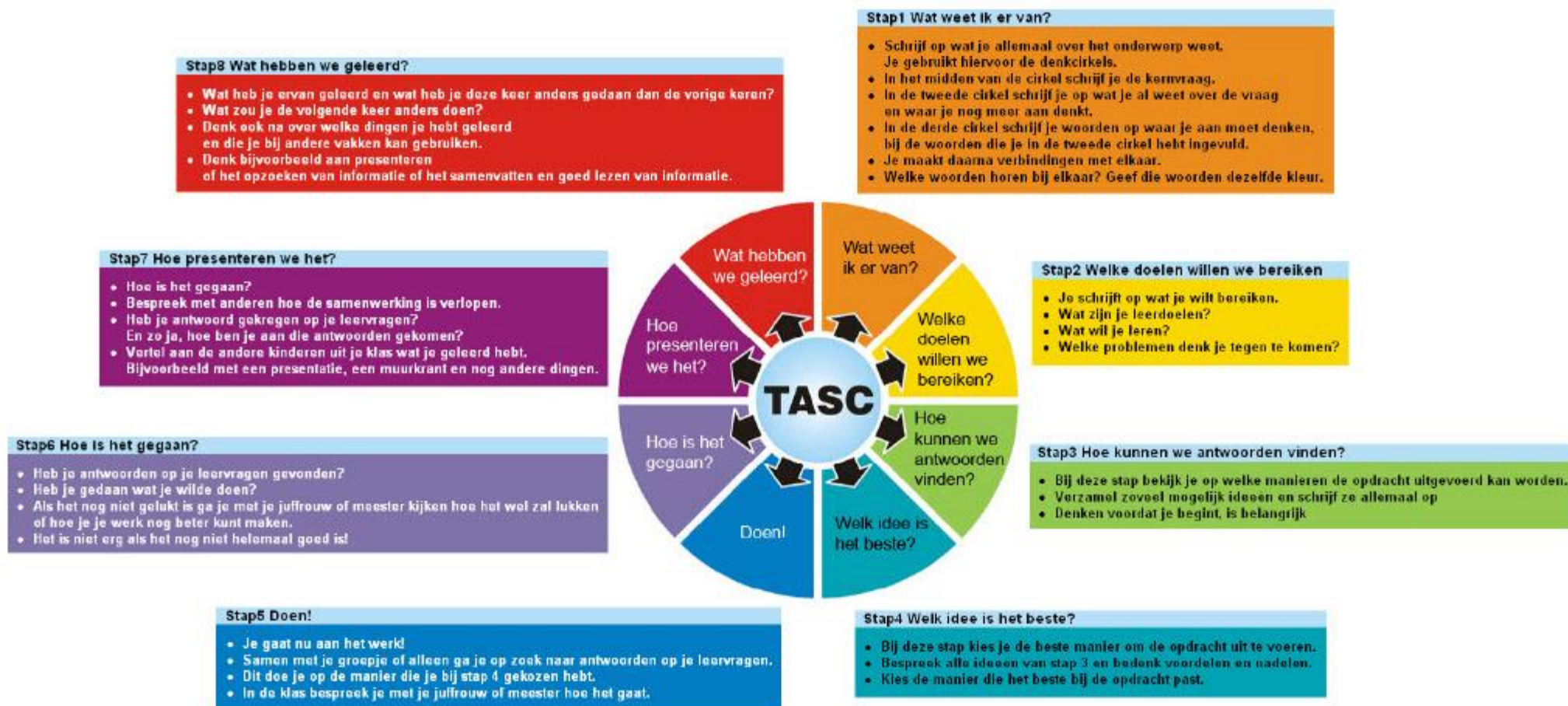
Ook het kunnen reflecteren op het eigen leergedrag is cruciaal voor leersucces, leerlingen moeten leren om een relatie te leggen tussen de door hen gevolgde aanpak en geleverde inspanningen en de behaalde resultaten.

Gewerkt wordt met de methode Breingeheimen

Hier een overzicht van de doelen:

Leren leren		
Werkhouding	Werken volgens plan	Manieren van leren
Aangeven waaraan gewerkt gaat worden. Inzet voor taken die uitgevoerd moeten worden. Doorzetten wanneer iets niet direct lukt Aandacht vasthouden (concentratie) op momenten waar dat nodig is Zelfstandige werkhouding Netjes en verzorgd werken Hulp vragen indien dit nodig is Plezier in het werk dat is gedaan, ook als het resultaat anders is dan verwacht	Leerdoelen zijn duidelijk Goede verkenning van wat er geleerd en gedaan gaat worden voordat aan de taak begonnen wordt Werken volgens de gemaakte planning en hoofd- en bijzaken scheiden De voortgang in de gaten houden, en indien nodig de planning bijstellen Achteraf reflecteren of de planning goed was en wat beter kan	Diverse manieren van hoe geleerd kan worden zijn bekend, er is duidelijkheid over welke manier voor deze leerling het beste werkt De leerling zet de meest passende manier van leren Geschikte informatie op verschillende manieren leren verzamelen Informatie wordt opgeslagen zodat het later ingezet kan worden De leerling kan het geleerde laten zien De leerling kan de gegeven antwoorden toelichten op een wijze waaruit begrip van het geleerde blijkt Reflecteren of geleerd is wat de leerling wilde leren

Bovenstaande doelen, zoals geformuleerd door de SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) zijn ook, geformuleerd vanuit de leerling, grafisch samengevat door Eleanor van Gerven (<https://www.slimeducatief.nl/artikelen/>).

VersnellingsWenselijkheidsLijst (VWL)

1. **Algemene informatie**

A. Leerling informatie

Naam leerling: _____

School: _____ Huidige Groep: _____ Voorgestelde groep: _____

	Jaar	Maand	Dag
Datum van invullen	_____	_____	_____
Geboortedatum leerling	_____	_____	_____
Leeftijd leerling	_____	_____	_____

B. Gezinsinformatie

Naam vader:

Naam moeder:

Gezinsinformatie: leerling woont bij beide ouders
                               leerling woont bij moeder (wel/geen contact met vader)
                               leerling woont bij vader (wel/geen contact met moeder)
                               er is sprake van co-ouderschap

Broers/zussen:		Leeftijd	School	Groep
1.	_____	m/v _____	_____	_____
2.	_____	m/v _____	_____	_____
3.	_____	m/v _____	_____	_____
4.	_____	m/v _____	_____	_____

C. Schoolinformatie

Betrokkenen bij de beslissing tot eventueel versnellen¹ (namen invullen):

O Directeur: _____ 1

O Ouder/verzorger: _____ 1

O Huidige leerkracht: _____ 1

O Ontvangende leerkracht: _____ 1

O Andere betrokkene(n): _____ 1

Dit formulier is ingevuld door _____

(functie _____)

Het initiatief voor een eventuele versnelling is genomen door (maar één antwoord aankruisen!):

O de leerling zelf 1

O de ouders 1

O school (naam: _____, functie: _____) 2

O anders, nl. _____ 1

Score deel 1:

(min:2 - max: 7)

¹Aankruisen wat van toepassing is, meerdere antwoorden mogelijk

2. **Capaciteiten en Vaardigheden**

A. Prestaties en Vaardigheden op School

Prestaties, vergeleken met groepsgenoten¹:

	boven gemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
Lezen	2	1	0
Taal	2	1	0
Rekenen	2	1	0
Wereld-oriëntatie	2	1	0

Vaardigheden, in vergelijking met groepsgenoten¹:

	boven gemiddeld	gemiddeld	onder gemiddeld
Creatieve vakken	2	1	0
Sport	2	1	0
Leiderschap	2	1	0

Toelichting:

Score item 2A: (0-14)

¹ Omcirkel het getal dat van toepassing is

B. Schoolevaluaties

Vragenlijsten

Geef hieronder aan welke vragenlijst(en) en/of toets(en) bij de leerling zijn afgenomen tot nu toe, en in welke groep dat is gebeurd (eventuele verslagen toevoegen):

O SchoolVragenLijst, in groep _____

LG: ....., CK: ....., HA: .....,RL:..... SA: ....., PS: ....., ZP : ....., UV : ....., SV : ....., SW : ...¹

O Andere vragenlijst of toets, nl: _____ in groep _____

Cito-toetsen²

toets	score	toets	score	toets	score
Ordenen		Leesttechniek & tempo		SVS Werkwoorden	
Ruimte en Tijd		Lezen met Begrip-SBR		Taalschaal	
Taal voor Kleuters		Lezen met Begrip-SVR		Woordenschattoets	
toets Tweektaligheid		Toetsen Begrijpend Lezen		Leeswoordenschat	
Begrippentoets		Luisteren		Rekenen-Wiskunde	
DMT		SVSNiet-Werkwoorden		Wereldoriëntatie	
Entreetoets					

Score: aantal A's x 12 / aantal afgenomen toetsen = _____

(bijvoorbeeld: 4 keer een A en 2 keer een B: $4 \times 12 = 48 / 6(\text{aantal toetsen}) = 8$)

Score item 2B: (0-12)

¹ LG = leertaakgerichtheid, CK = concentratie in de klas, HA = huiswerkattitude, RL = relatie met de leerkracht, SA = sociaal aanvaard worden, PS: plezier op school, ZP = zelfvertrouwen bij proefwerken, UV = uitdrukkingsvaardigheden, SV = sociale vaardigheden, SW = sociale wenselijkheid

² Sommige toetsen worden op meerdere momenten afgenomen. De bedoeling is de score van de *laatst afgenomen* cito-toets te vermelden, mits deze op het geïndiceerde moment is afgenomen. Als er is doorgetoetst (bijvoorbeeld een toets van midden groep 3 is afgenomen in groep 2) dan wordt deze score niet meegenomen in de berekening (een eventuele B-score zou dan namelijk geen goede indicatie zijn voor de vaardigheden van deze leerling).

Capaciteiten en Vaardigheden

Tel de itemscores 2A t/m 2D bij elkaar op, om te komen tot de capaciteiten en vaardigheidsscore.

Score deel 2 (2A t/m 2D) : _____

Een subtotaal lager dan 27 (max. = 50) indiceert te weinig capaciteiten en/of vaardigheden om een versnelling te doen slagen. Er kan echter sprake zijn van onderpresteren. Om daar meer duidelijkheid over te krijgen is verder (psychologisch) onderzoek gewenst. Als dat al heeft plaatsgevonden en er geen versnelling is aangeraden, dan wordt geadviseerd niet te versnellen.

Bij een score van 27 of hoger, kan overgegaan worden tot het invullen van de rest van het formulier.

- O .... neemt deel aan aangepast programma voor (hoog)begaafde leerlingen
- O .... is reeds versneld in een of meerdere vakken, namelijk _____
- O ....is vervroegd naar groep 3 gegaan
- O .... heeft reeds een groep overgeslagen, nl. groep _____
- O .... is nooit versneld/gedoubleerd en is jarig tussen 1 okt. en 1 jan. 2
- O .... is nooit versneld/gedoubleerd en is jarig tussen 1 jan. en 1 juli 1
- O .... is nooit versneld / gedoubleerd en is jarig tussen 1 juli en 1 okt.
- O .... heeft een jaar extra gekleuterd
- O .... is een keer blijven zitten, nl. in groep _____
- O .... is groot voor zijn/haar leeftijd 1

Alternatieven voor versnelling die op school mogelijk zijn:

- O versnelling binnen één of enkele vakken
- O compacting en verrijking, nl. ....

- O verrijking (extra stof zonder compacting van de reguliere stof), nl. 1

- O anders, nl. ....
- O geen van bovenstaande alternatieven zijn mogelijk 2

Score deel 3: (0-11)

4. **Attitude en ondersteuning**

Hoe staan de onderstaande personen tegenover een eventuele versnelling? (omcirkel het getal dat van toepassing is). Als de houding onbekend is, wordt "1"(neutraal) gescoord.

	positief	neutraal	negatief
leerling zelf	2	1	0
ouder(s)	2	1	0
school algemeen	2	1	0
leerkracht groep van waaruit versneld werd	2	1	0
ontvangende leerkracht	2	1	0
ander(en), namelijk ¹ :	2	1	0

Score deel 4: (0-12)

¹ Indien geen anderen bij het proces zijn betrokken, scoor 1

5. **Samenvatting en Planning**

Leerling informatie

Naam leerling: _____

School: _____

Huidige Groep: _____ Voorgestelde groep: _____

	Jaar	Maand	Dag
Datum van invullen	_____	_____	_____
Geboortedatum leerling	_____	_____	_____
Leeftijd leerling	_____	_____	_____

Scores VWL

1. Algemene informatie:	_____ (2 – 7)
2A. Prestaties en Vaardigheden op school:	_____ (0 - 14)
2B. Testresultaten:	_____ (0 – 12)
2C. Professionele evaluaties:	_____ (0 – 12)
2D. Intelligentie:	_____ (0 – 12)
3. Specifieke factoren:	_____ (0 – 11)
4. Attitude en Ondersteuning:	_____ (0 – 12)
Totaalscores:	_____ (29 – 80)

Interpretatie van de totaalscore:

> 67   versnelling in de vorm van het overslaan van een groep wordt sterk aangeraden
 54 - 67   het overslaan van een groep wordt aangeraden
 41 - 54   het overslaan van een groep kan worden overwogen, maar er wordt aangeraden
             eventuele alternatieven goed te bestuderen.
 < 41   Het overslaan van een groep wordt afgeraden

Beslissing m.b.t. _____ (naam leerling)

- versnelling naar groep _____¹
- leerling blijft in huidige groep

Overige onderwijsaanpassing(en) naast of in plaats van de versnelling:

- versnelling in een of meerdere vakken, namelijk _____
- compacten en verrijken² _____
- andere aanpassing van het schoolprogramma, namelijk _____

Het handelingsplan n.a.v. bovengenoemde beslissing zal worden samengesteld door: _____

_____

Betrokkenen bij de uitvoer van genoemd handelingsplan zijn _____

_____

Moment van versnelling / start aangepast schoolprogramma: _____

Betrokkenen bij de genomen beslissing (namen invullen):

Huidige leerkracht(en): _____

Extra aandacht voor¹: _____

(Eventueel) *ontvangende leerkracht(en):* _____

Extra aandacht voor: _____

Andere betrokkene (bijv. RT, IB): _____

Extra aandacht voor: _____

Ouder(s): _____

Extra aandacht voor: _____

Schooldirectie: _____

Extra aandacht voor: _____

Leerling: _____

Extra aandacht voor: _____

_____
Plaats en Datum

_____
Handtekening eindverantwoordelijk

_____
Functi

Invullen en interpreteren van de VersnellingsWenselijkheidsLijst (VWL)

Het is van belang dat één persoon (leerkracht of intern begeleider) verantwoordelijk is voor het invullen van de VWL, waarbij overleg met meerdere betrokkenen gewenst is. Geadviseerd wordt de Intern Begeleider, leerkrachten die de leerling kennen, ouders, en eventueel een extern hulpverlener bij dit overleg te betrekken.

Als er eerder (psychologisch of pedagogisch) onderzoek is gedaan bij de leerling, dan is het gewenst de gegevens van dit onderzoek bij het invullen erbij te houden. Indien deze niet tot ter beschikking staan, kunnen deze door de ouders worden opgevraagd bij de instantie waar de leerling is onderzocht.

Na het invullen van de VWL kan, door het optellen van omcirkelde waarden, worden gekomen tot een score. Hoe hoger deze score is, hoe meer deze leerling geschikt is om een groep over te slaan. Er is geen zogenaamde ‘cut-off’ score (waarboven wèl en waaronder níet tot het overslaan van een groep moet worden overgegaan). Behalve dat er op grond van de VWL score besloten wordt of de leerling al dan niet versneld wordt naar een volgende groep, moet gekeken worden welke andere vormen van onderwijsaanpassing naast of in plaats van de versnelling zullen worden toegepast. **Niet achter elk item staan waarden die omcirkeld moeten worden. Het gaat hierbij om items waarvan nog niet of niet voldoende duidelijk is of ze van invloed zijn op het welslagen van een versnelling, of in welke mate. Het betreft hier bijvoorbeeld vragen die te maken hebben met de persoonlijkheid of het sociaal functioneren van een leerling. Het is van belang deze items wel in te vullen, om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen. Deze gegevens kunnen bovendien worden meegenomen in verder onderzoek.**

Hieronder zullen de verschillende items worden besproken.

1. Algemene informatie

Hier wordt gevraagd naar objectieve informatie over de leerling, het gezin en de school

2. Capaciteiten en Vaardigheden

A. **Prestaties en Vaardigheden op School:** Hier wordt informatie gevraagd over de schoolprestaties van de leerling en over speciale vaardigheden die tot nu toe zijn opgevallen.

B. **Schoolevaluaties:** Hier wordt gevraagd naar de resultaten van eerder afgenomen toetsen of vragenlijsten (geen intelligentietesten) zoals bijvoorbeeld Cito-toetsen en de Schoolvragenlijst.

C. **Professionele evaluaties:** Als een leerling eerder onderzocht of behandeld is door een psycholoog, pedagoog, psychiater, maatschappelijk werker, of ander professioneel deskundige, wordt gevraagd dit te vermelden met toevoeging van eventuele schriftelijke verslaglegging hiervan.

D. **Intelligentie:** Hier wordt gevraagd naar de resultaten van eventueel afgenomen intelligentietesten.

3. Specifieke Factoren

Hierbij wordt gevraagd naar specifieke factoren, zoals broers en zussen, medicijngebruik, groepskenmerken, het profiel van de leerling, die van invloed kunnen zijn op het functioneren van een leerling na het overslaan van een groep.

Bij de beslissing om een leerling al dan niet versneld naar een volgende groep te laten gaan speelt ook mee wat eventuele alternatieven zijn. Als die er niet zijn, zal eerder tot deze vorm van versnelling moeten worden overgegaan, omdat géén onderwijsaanpassing in veel gevallen schadelijker zal zijn dan een aanpassing die misschien niet optimaal is. Zijn er geschikte alternatieven, dan zal men bij een lagere score op de VWL eerder daarvoor kiezen. Overigens is versnellen alléén nooit voldoende als maatregel: ook na het overslaan van een groep zal aanpassing (in meer of mindere mate, afhankelijk van de leerling en de schoolse organisatie) van het lesprogramma noodzakelijk zijn.

4. Attitude en ondersteuning

Hier wordt gevraagd aan te geven in hoeverre direct betrokkenen staan tegenover de beslissing de leerling te laten versnellen. Als de leerling hier zelf negatief tegenover staat, betekent dit dat niet zonder meer tot versnellen kan worden overgegaan. Het is echter van belang de redenen van de negatieve houding te achterhalen. Veel leerlingen die niet willen versnellen, willen dat niet uit angst voor het onbekende. Die angst kan verminderd worden door met de leerling te bespreken waarom de versnelling wordt overwogen, en wat de voor- en nadelen kunnen zijn. Ook kennismaking met de eventueel ontvangende leerkracht kan een deel van de angst of onzekerheid wegnemen. Het is ook van belang dat de ouders een positieve houding hebben tegenover de versnelling. Is die niet aanwezig dan kan dat voortkomen uit een gebrek aan kennis en daardoor onterechte aannames (zoals: *versnelling leidt altijd tot sociaal emotionele problemen*). In dat geval kan het verschaffen van kennis op dit gebied de ouders van mening doen veranderen. Het is ook mogelijk dat de ouders gegronde redenen hebben om niet met een versnelling in te stemmen. Dit kan duidelijk worden in een gesprek met ouders en betrokkenen van de school. In dat geval wordt de versnelling dan ook afgeraden.

Het zal in grote mate van de leerkracht afhangen of de leerling na de versnelling goed zal functioneren. Het is dan ook van groot belang dat met name de ontvangende leerkracht positief staat tegenover de versnelling, en dat zij of hij daarin gesteund wordt door het schoolteam. Ook hier speelt kennis over (hoog)begaafdheid en versnelling een belangrijke rol. De bijlage “De begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen in het basisonderwijs” kan zowel ouders als leerkrachten een duidelijker beeld geven van (hoog)begaafdheid en versnelling.

5. Samenvatting en planning

In dit deel staan, naast enkele leerlinggegevens, de scores van de afzonderlijke delen van de VWL. De beslissing(en) ten aanzien van het te volgen programma voor de leerling word(t)(en) duidelijk aangekruist en/of opgeschreven evenals de namen en functies van de personen die bij het programma betrokken worden. Er wordt aangegeven wanneer en op welke manier er geëvalueerd zal worden. Dit formulier wordt door alle betrokkenen ondertekend.